

שעור מורה מוריננו הרב יהודה גנס שליט"א שבת נח תשע"ו:

בענין חובתנו לזעוק ולהריע בעת הזאת

- א. ברמב"ם בהל' תעניות כתב וז"ל: "מצות עשה מן התורה לזעוק... על כל צרה שלא תבוא על הציבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם..."
- ב. ולמדנו מדברי הרמב"ם שחובת התפילה בעת צרה, אינה רק ממצות תפילה על כל צרכי האדם, אלא מטרת הזעקה היא גם להתעורר על ידה בתשובה.
- ג. ובפרקי דרבי אליעזר¹ מצינו: "ששה נקראו בשמותיהן עד שלא נולדו, ואלו הן יצחק וישמעאל... ולמה נקרא שמו ישמעאל שעתיד הקב"ה לשמוע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לכך נקרא שמו ישמעאל שנאמר ישמע א-ל ויענם"².
- הרי שבצרות שבאים לנו רח"ל מבני ישמעאל הובטחנו שאם נזעוק נענה, ואם כן חובתנו כפולה בימים אלו לזעוק ולהריע, הן מחובת התפלה והן מחובת התשובה.
- ד. ואמנם אין אתנו נביא ואין עמנו יודע על מה באה אלינו הרעה הזאת, אולם מחויבים אנו לנסות להתבונן לאורם של המקראות ודברי חז"ל על מה יש לנו במיוחד להתעורר ולתקן דרכינו.
- ה. והנה אמרו חז"ל³ "בעוון עינוי הדין... וביטול תורה חרב... רבה... שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית". הרי שעונש החרב בא על ביטול ברית התורה, וחובה א"כ עלינו להתחזק ולהוסיף לעת הזאת בלימוד התורה בכמות ובאיכות.
- ו. עוד אמרו חז"ל⁴ על הפסוק "אוי מי יחיה משומו א-ל", וז"ל: "הואיל והשוה הקב"ה שמו של ישמעאל לשמו של ישראל, אוי מי יחיה בימיו".
- וכוונתם שישמעאל ששמו של הקב"ה בתוכו כבישראל (מה שלא מצינו בשאר האומות, וכדאמרו במדרש שם), יש לו כח מיוחד שיש לנו ליראות ולפחד ממנו (אם לא נזעק אל ה', וכנ"ל).
- ז. וצ"ב מהי מעלת ישמעאל בזה ששמו של הקב"ה בתוכו. ויתכן שכוונת חז"ל כאן במדרש, למה שאמרו בזוהר שישמעאל שנימול (והמילה היא שמו של הקב"ה בגוף האדם, כמו שאמרו חז"ל⁵), זכה משום כך לאחיזה בארץ ישראל עד ביאת הגואל, ומכך יש לישראל לפחד.

¹ פרק ל"ב.

² וכבר תמה ברד"ל דהלא מפורש בפסוק שנקרא שמו ישמעאל ע"ש "כי שמע... אל עניך", ותיריך דא"כ היה צריך להקראות שמו "שמעאל", ונקרא שמו ישמעאל ע"ש העתיד, ועוד ביאר שהגר קראה שמו ע"ש "כי שמע", אולם אברהם קרא שמו ע"ש העתיד, עיי"ש ה.

³ שבת ל"ג.

⁴ פרקי דר"א פרק ל'.

⁵ עיין מגדל עוז להריעב"ץ שהאריך בזה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ח. אמנם בזוהר שם אמרו שהמילה של ישמעאל היתה מילה חיצונית ולא פנימית, וא"כ אם ברצוננו לגבור על בני ישמעאל, עלינו להתחזק בפנימיות ענין הברית, מה שאליה לא זכה ישמעאל ואין לו בה שייכות כלל.

וכבר האריך הב"ח⁶ לבאר שפנימיות ענין הברית הוא ההתנהגות בקדושת הגוף כל הימים, ולהנ"ל חובתנו בשעה זו להתחזק בענין הברית, ולהתרחק מאוד מכל הדברים הגורמים היפך זה, וד"ל.

ט. ובאמת נראה שגם במה שאמרו חז"ל שחרב באה על ביטול תורה, משום שהחרב נוקמת נקם ברית, כלול בזה גם ענין ברית המילה, שברית התורה וברית המילה קשורים זה בזה ומשלימים זה את זה, וכדביאר רבינו עקיבא איגר בתשובותיו⁷.

י. ובספר תהילים⁸ נאמר: ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה... אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר. רבת שכנה לי נפשי עם שונא שלום. אני שלום וכי אדבר המה למלחמה".

הרי מפורש בכתוב שהצרות הבאות מבני ישמעאל (יושבי אהלי קדר) הם בעוון לשון הרע ורמיה. הרי שחובתנו גם להתחזק בענין שמירת הדבור כדי להנצל מיושבי אהלי קדר.

יא. ואולי הם הם הדברים שהמלחמה עם בני ישמעאל על זכותנו בארץ ישראל היא על ענין הברית, דהלא מפורסמים דברי הספר יצירה⁹ שהקב"ה כרת ברית עם אברהם בין עשר אצבעותיו ידיו והיא הלשון ובין עשר אצבעות רגליו והיא המילה, הרי ששמירת הלשון היא השלמת ענין פנימיות הברית.

יב. וברמב"ן¹⁰ על הפסוק "ותענה שרי ותברח מפניה" כתב וז"ל: "חטאה אמנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי".

ולמדנו מדבריו שעונשנו בידי ישמעאל הוא תביעה על בן אדם לחבירו, ולפי"ז עלינו להתעורר ולהתחזק גם בענין הזה.

יג. העולה מכל הנ"ל שחובה עלינו בעת הזו להרבות בתפילה, ולהתעורר ע"י התפילה לתיקון מעשינו, ובפרט להתחזק בענין לימוד התורה, שמירת קדושת הגוף, ותיקון הדיבור ועניני בן אדם לחבירו, ויה"ר שנוכה להנצל מכל צרותנו ותבוא הגאולה השלימה בב"א.

⁶ בתחילת הלכות מילה.

⁷ שו"ת רע"א קמא סוף סימן מ"ב, יעו"ש"ה.

⁸ פרק כ'.

⁹ פרק ו'.

¹⁰ בראשית ט"ז ו'.